

خلاقیت و ویژگی های افراد خلاق

نویسنده : زهرا محمدی

۱۳

خلاقیت (creativity)

به کارگیری توانایی های ذهنی برای به وجود آوردن اندیشه ، مفهوم یا روابط و مناسبات جدید ، خلاقیت نامیده می شود . خلاقیت ، مخصوص انسانی خاص نیست . همه قادرند در سطحی از علم و تحت هر شرایط اجتماعی و اقتصادی ، از توان خلاقیت ذهن خویش بهره ببرند .

خلاقیت ، گوهر درخشان و گران بهایی است که با انسان ، زاده می شود و تا لحظه مرگ ، همیشه همراه انسان است .

نوآوری (innovation)

به کارگیری مفهوم ، اندیشه یا مناسبات جدید ناشی از خلاقیت ، نوآوری محسوب می شود . در حقیقت ، نوآوری ، فرآیندی است که مفهوم جدید یا اندیشه تازه تولید شده به وسیله خلاقیت را به عمل تبدیل می کند .

ویژگی های افراد خلاق

افراد خلاق ، دارای ویژگی هایی هستند که می توان آنها را با درجات متفاوت ، در تمام افراد جامعه پیاده کرد . خلاقیت ، در اثر رخوت و کم کاری ، راکد و کسل می گردد ؛ ولی هیچ گاه از بین نمی رود . بنا بر این ، باید سعی شود این ویژگی ها پرورش داده شوند تا خلاقیت ، دچار رکود نگردد .

۱. سلامت فکر و روان

افراد خلاق ، افرادی هستند که از سلامت و اعتدال روانی برخوردارند . این افراد ، قادرند اندیشه ها و حرف های تازه را پشت سر هم مطرح کنند ، بدون این که دچار رکود گردند .

بهره مندی از ذهنی سالم ، باز و گشوده ، این امکان را برای قوه خلاقه فراهم می کند تا از آن چه می خواهد ، تصویر روشنی بیافریند . همچنین باید دانست که عملی منشأ موفقیت و پیروزی است که در ورای آن ، اندیشه ای سالم نهفته باشد .

همان گونه که ورزش ، عضلات را قوی تر و سالم تر می کند ، تفکر ، مطالعه کتاب های خوب و مفید و نگارش تجارب و افکار و منش ها نیز باعث تقویت و سالم شدن روان و ذهن گردیده ، نهایتاً موجب باروری و شکوفایی خلاقیت می گردند.

۲. انعطاف پذیری

انعطاف پذیری ، یعنی توانایی کنار گذاشتن چارچوب های ذهنی گذشته و دیدن اندیشه های جدید و بررسی افکار نو و پذیرش مناسب ترین و کارآمدترین باورها . با دو سؤال از خود می توانیم به میزان انعطاف پذیری مان در زندگی خصوصی و اجتماعی پی ببریم:

الف - چه مقدار به اشتباهات و قصور خود در مقابل دیگران اعتراف می کنیم؟

ب - چه مقدار در مقابل آنچه نمی دانیم ، اعتراف می کنیم و کلمه «نمی دانم» را بر زبان جاری می کنیم ؟

تکرار در اعتراف به موقع به اشتباهات و اقرار صادقانه به آنچه نمی دانیم ، باعث می شود که این خصوصیت خوب ، به یک رفتار طبیعی و عادت مقبول تبدیل گردد و به ما این توانایی را بدهد که چارچوب های باطل ذهنی را فرو بریزیم.

هر اندازه ، خلاقیت و نوآوری بیشتر باشد ، به همان اندازه ، انعطاف پذیری بیشتر می شود و وقت کمتری به حراست و دفاع از افکار غلط گذشته ، صرف خواهد شد.

۳. ابتکار

ابتکار ، یعنی این که بتوان به پشتوانه اندیشه سالم و ذهنی پویا و منعطف ، در هر زمان ، پیشنهاد تازه ای را یافت و ارائه داد . ارائه پیشنهاد جدید ، خود ، نوعی از خلاقیت و نوآوری است . انسان های خلاق ، چشمه های جوشانی از پیشنهادهای سازنده و مفید هستند.

۴. ترجیح دادن پیچیدگی بر سادگی

افرادی که خلاقیت ندارند و تمایلی به بروز چنین امری را از خود نشان نمی دهند ، هرگز سراغ سختی ها نمی روند و همواره در جستجوی راه های بی دغدغه و آسان هستند ، به طوری که معمولاً راه های پیموده شده (توسط دیگران) را انتخاب می کنند و علاقه ای به خطر کردن و پذیرش وظایف سنگین ندارند . این افراد ، خواهان سایبان امنیتی ساخته شده به دست دیگران هستند ، در حالی که افراد خلاق و مبتکر ، همواره در تلاش و تکاپو هستند

تا خود ، پناهگاه امن دیگران و مایه امیدواری هموعان و جامعه خود باشند و به هر کورسویی رضایت نمی دهند و پیوسته در جستجوی منشأ نورند.

بنا بر این ، روشن است که چرا افراد خلاق ، پیچیدگی ها را انتخاب می کنند و به دنبال یافتن راه حل هایی ساده برای آنها هستند ؛ ولی افرادی که تمایل به خلاقیت ندارند ، به جای پرداختن به ریشه ، خود را با برگ ها و شاخه ها سرگرم می سازند و با رفتن به سراغ مسائل ساده ، خود را قانع و راضی می کنند.

۱۵. استقلال رأی و داوری بیطرفانه

افراد خلاق ، بر خلاف افرادی که تمایلی به خلاقیت ندارند ، انسان هایی پیرو و دنباله رو نیستند و به دنبال تکیه گاهی در عالم بیرون نمی گردند تا به آن ، چنگ بزنند ؛ بلکه این افراد ، خودشان صاحب فکر ، دیدگاه ، سبک و روشی خاص هستند . آنها همواره مطیع بی چون و چرای مسئول بالاتر و افراد با نفوذ نیستند و از جمع هم پیروی نمی کنند ؛ بلکه بر اساس اعتقادات و الگوی ذهنی خود و بر اساس منطق حاکم بر امور ، از استقلال رأی و قضاوت برخوردارند.

۶. تمرکز نیروی ذهنی بر والاترین هدف

افراد خلاق ، همیشه و در هر شرایطی ، ذهن و نیروهای خود را بر یک موضوع ویژه (بالاترین هدفی که دارند) متمرکز می کنند و به دنبال دستیابی به هدفی ارزشمند در زندگی هستند و با این قصد و این روش عمل ، در نهایت هم به رستگاری و موفقیت می رسند ، همانند متمرکز شدن نور توسط ذره بین در یک نقطه و یا تمرکز لیزر بر یک نقطه که حتی در فولاد هم نفوذ می کند.

اما انسان هایی که از خلاقیت کمتر برخوردارند ، اهداف و مسئولیت های متعددی را بر می گزینند و در هیچ زمینه ای هم به طور کامل ، توفیق حاصل نمی کنند.

شاید تنها با اندکی تفکر ، مثال هایی از مدیران و مسئولان در محیط اطراف خود بیابیم که به خاطر قبول چندین مسئولیت هم زمان و عدم توانایی در تمرکز بر روی یک نقطه ، مدیر موفقی نبوده اند و یا بالعکس . باید بدانیم که دستیابی به اهداف ، همواره در فضای ذهنی روشن و متمرکز و با ایستادگی و پشتکار میسر می گردد.

چگونه خلاقیت خفته را بیدار سازیم؟

روان شناسان ، برای برانگیختن خلاقیت در ذهن ، روش های پنج گانه ای را پیشنهاد می کنند که پذیرش آنها و مداومت در عمل به آنها ، هر انسانی را حتی با نازل ترین درجه از خلاقیت ، قادر خواهد ساخت که این جرقه مقدس را در وجود خویش شعله ور کند.

۱. قبول وجود ذخیره بی کران خلاقیت در درون انسان

باید پذیرفت و باور داشت که خلاقیت، به عنوان گوهری نفیس و گران بها، در وجود همه ما از ابتدای خلقت، تعبیه گردیده است؛ چرا که خداوند، ما را نمایندگان خود در روی زمین قرار داده است. این فلسفه و این ایمان، منشأ بیداری اندیشه و پیدایش خلاقیت است.

۲. شکستن مرزبندی های کلیشه ای

برای جلا دادن و غبارروبی گنجینه بیکران هوش، حکمت و خلاقیت باید از دایره ای که ما را احاطه کرده است، خارج شویم. باید تلاش کنیم تا در عین پایبندی به دین، عقل و ارزش های اخلاقی، مرزبندی های کلیشه ای و تجویز شده را بشکنیم. باید پا به دنیای بیرون نهاد و از بیرون به خزانه عظیمی که خداوند در وجود خلیفه خود نهاده است، نگریست و از آن، نهایت بهره را بُرد.

۳. انجام دادن کارهای جدید و مداومت در آنها

باید همواره در فکر خلق ایده های جدید و تولید اندیشه های نو بود. نباید با قانع شدن به آنچه هست، در جا زد و موجبات رکود و افسردگی را فراهم ساخت. باید همواره در انجام دادن کارهای نوظهور و جدید، پیش قدم بوده و بر آنها مداومت داشت.

۴. تلاش در جهت ارتقای دانش و مهارت

بروز و ظهور خلاقیت، نیازمند آمادگی است و این آمادگی در سایه تمرین و افزایش دائمی آگاهی و مهارت میسر می شود. هر چه دامنه علم، آگاهی و مهارت ما گسترده تر باشد، احتمال تحقق خلاقیت، ابتکار و نوآوری به دست ما نیز افزایش پیدا می کند. بنا بر این، باید با مطالعه، تحقیق و کار و تلاش هر روز، زمینه موفقیتی را فراهم آورد تا بیشترین بهره از قوه خلاقه برده شود.

۵. آرامش فکر و مثبت اندیشی

مثبت اندیشی و آرامش، زمینه ساز رشد و شکوفایی خلاقیت در انسان هاست، به طوری که آرامش و مثبت نگری، زمینه فعالیت نیمکره چپ مغز را - که مسئول کارکرد منطقی، آگاهانه و تجزیه و تحلیل است - فراهم می کند، در حالی که استرس (فشار روانی)، منفی اندیشی و منفی نگری، ترس، دو دلی و اضطراب، نیمکره چپ را از کار می اندازد و زمینه فعالیت نیمکره راست مغز را - که مسئول احساسات و هیجانات است - مهیا می کند.

موانع خلاقیت و نوآوری

۱. عدم اعتماد به نفس و ترس از تمسخر دیگران ، ۲. محافظه کاری ، ۳. نداشتن تعهد متعالی (به خدا : انسانیت ، علم ، جامعه و ...) ، ۴. وابستگی و جمود فکری ، ۵. نداشتن دانش و مهارت کافی ، ۶. نداشتن صبر و حوصله ، ۷. عدم تمرکز ذهنی ، ۸. عدم انعطاف پذیری ، ۹. شتاب کردن در قضاوت و ارزیابی.

منابع مقاله

۱. فصل نامه دانش و مدیریت ، شماره ۲۴ : «خلاقیت و نوآوری» ، حسن زارعی.

۲. ماه نامه تدبیر ، شماره ۸۵ : «خلاقیت و نوآوری در سازمان» ، علی نیای آرام.

۳. خلاقیت ، نی آپال تورنس ، ترجمه : قاسم زاده ، تهران : دنیای نو ، ۱۳۷۲.

۴. درباره خلاقیت ، علی رضا فیض بخش ، تهران : باران ، ۱۳۸۱.